

Den traditionelle børnesangs uberegnelige liv

Om skolebørns egne sangtraditioner

Af Erik Kaas Nielsen

Læreren og forfatteren Erik Kaas Nielsen har beskæftiget sig med børns sangtraditioner i de sidste 30 år og har bl.a. forestået store materialeindsamlinger gennem bladet »Samvirke«. Her beskriver han, hvordan skolebørnenes egne sangtraditioner har det, og hvad der kan gøres for at støtte dem.

*»Munken går i enge de lange
sommerdage,
hvad gør han der så længe? O ja, o ja,
o ja!
Han plukker af de roser og sanker af de
bær
og af de krusemynter alt til sin
hjertenskær...*

*De lyse barnestemmer klinger ind til mig
fra nabohaven, hvor en flok småpiger
har sluttet kreds i solskinnet og nu skild-
rer med troskyldig alvor, hvordan*

*Munken breder sin kappe så blå
og beder skønjomfru at sidde derpå.*

*Som altid før tager de gamle hjertevin-
dende rim og melodiers enkle rytme
sind og tanke fangen. Jeg tænker på,
hvor ejendommeligt det er, at disse naive
lege har haft livskraft gennem de mange
slægtled, uanfægtet af kulturens skif-
tende strømme. Vore børn synger med
samme optagethed, som barnet for år-
hundreder siden de simple, ofte halvt
uforståelige hemmelighedsfulde sym-
bolske remser. Og den voksne betages af
disse evigunge sange, fordi de fremkal-*

*der lyse barndoms minder, og fordi de i
sig selv er så vidunderlig friske i deres
uskyldighed og hjertelighed.«*

Sådan skrev musikforskeren Hjalmar Thuren i Maanedts Magasinet for juli 1909. Udsagnet og holdningen er på mange måder typisk for den opfattelse, som vi alle – mer eller mindre – har af børns sangtraditioner. Det er og bør være noget stabilt, noget næsten ufor-anderligt, som ikke påvirkes synderligt af det, der sker i samfundet.

Virkeligheden er dog anderledes og har nok altid været det, selv om traditionerne i begyndelsen af århundredet utvivlsomt har været mere stabile end senere hen.

Fra sanglege til klappesange

Selv om sanglege stadig eksisterer som familie- og festtradition, specielt i provinsen, så har de langt ind i dette århundrede været en karakteristisk del af børnenes – og navnlig pigernes – tradition. I de sidste 15–20 år er der dog sket en markant tilbagegang i sanglegenes popularitet. En landsomfattende undersøgelse over sanglegsrepertoiret i

Foto: Svend Nielsen.

1969 viste ganske vist, at genren stadig praktiseredes af både børn og voksne, men et karakteristisk træk var, at de ældre sanglege i højere grad blev anvendt i provinsen end i hovedstadsområdet, hvor de yngre sanglege stod i hø-

jere kurs end de ældre. I 1970'erne og -80'erne er der efter mit skøn sket en yderligere tilbagegang for genren. Det kan være svært at udrede alle grundene hertil, men kendetegnende for de sidste ti-femten år er, at klappesangene er blevet meget populære. Disse fremføres af to eller flere sangere til forskellige fastlagte klappemønstre, som kan variere lokalt ligesom teksten. Mere stabile er dog melodierne, som altid er let genkendelige. Som genre er klappesangen international – de samme sange (melodier) kendes i dag fra USA, Australien, De britiske øer, Tyskland, Jugoslavien og Skandinavien.

En af de mest udbredte er uden tvivl:

An-na di-a-a-na

An-na mo-sj bom bom bom

An-na mo-sj my darling

An-na di-a-a-na.

Foto: Svend Nielsen.

Flere af klappesangenes melodier virker ejendommelige og helt fremmede for dansk sangtradition. Jeg har ikke kunnet spore oprindelsen til den efterfølgende sang, som forekom allerede i 1969-undersøgelsen. Flere af ordene og nok også melodien peger i retning af de slaviske lande:

Ne-ma ne-ma ne-ma ba-la-ru-ski

ne-ma ne-ma ne-ma ba-la-sar

ah ah ah hai, ah ah ah hai

tji-ga tji-ga um-ba ba tji-ga tji-ga tja tja

ah ah ah hai ah ah ah hai hai

Fastelavnsviser og skillingsvisetradition

En sangtradition, som nu er næsten forsvundet, er den, der eksisterede omkring fastelavnen, da denne endnu var levende som børns egen tradition. Det var den i høj grad i 1960'erne, da der stadig kunne samles ukendte fastelavnsviser hos raslende og syngende børn på Vesterbro og Nørrebro i København. Dette lod sig ikke gentage i 1980'erne, da raslende og – specielt – syngende børn efterhånden er noget af et særsyn. Traditionen havde simpelthen fået et grundskud, da fastelavnsmandag blev inddraget som skolefridag ved en lang række skolevæsenere o. 1970.

Længere sørgelige sange som en udløber af skillingsvisetraditionen kan stadig høres blandt skolepiger i 3.-4. klasse. *I en sal på hospitalet* huskes stadig – ligesom *Vinden tuder, sneen sjapper* om drengen, der må sælge blomster ved dørene, medens moderen ligger døende på sygelejet derhjemme. Også *Gurlivisen* om et seksualmord, der fandt sted på Vesterbro i 1939, er blevet sunget af småpiger endnu i 1970'erne.

Søndagsskolesang, humor og erotik

De kirkelige søndagsskoler har igennem mange år haft held til at skabe en sangtradition, som også er nået uden for disse institutioner. De får budskabet igennem ved hjælp af sange, som børn hurtigt kan synge med på eller endda improvisere på, og ikke altid i søndagsskolens ånd! Her er et typisk eksempel:

Sangen går videre med: lille øre, hvad du hører; lille mund, hvad du si'r; lille hånd, hvad du gør; lille fod, hvor du går og lille hjerte, hvad du tror. Sangen har forresten affødt en modvise, som for nogle år siden blev lanceret af Trille.

De senere års udgivelser af lydbånd og sangbøger fra forskellige kirkelige forlag vidner om, at den religiøse sang på dette område virkelig har fornyet sig. Her finder man nye uhøjtidelige tekster i livlige rytmer, nogle endda med humoristisk præg.

Humoren, fra det rebelske og grovkornede til det pjattede og forvrølede, træffes i øvrigt i en broget række af sangtekster, der er fremkommet ved at lave om på ordene i salmer og fædrelandssange og i de senere år mere begrænset til børnesange og sange fra populærmusikkens område. Kristen Bjørnkjær udgav i 1976 et udvalg af sådanne tekster, som afstedkom enkelte umådeholdne reaktioner. Anledningen

var især omdigtede sange af grovere erotisk tilsnit.

Uanset om man kan lide det eller ej, så må man erkende, at skolebørn på dette område tilmed har en tradition for længere erotiske viser, som Bjørnkjær ikke har givet eksempler på. Traditionen kan i mange tilfælde føres tilbage til forrige århundrede, men medens det tidligere var de større drenges område, så ser det nu ud til, at pigerne har overtaget også denne tradition.

Drengerollen og medierne

Det er i øvrigt karakteristisk for udviklingen, at drengene, når de er over en vis alder, ikke mere synger. Det hører ikke med til drengerollen i vore dage. Selv i den mere officielle sangkultur, som den repræsenteres af skolekorene, er drengene stærkt underrepræsenterede. Massemedierne har ganske vist i de senere årtier populariseret den unge mand i rollen som syngende solist til eget guitarakkompagnement og et væl-

digt opbud af lys- og lydeffekter; men man kan vanskeligt påstå, at medierne har fremmet den almindelige sangkultur, endsi­ge sangen som noget naturligt og hverdagsagtigt. Ingen har karakteriseret udviklingen mere præcist og ram­mende end Eva Lis Bjurman i »Barn och barn, Om barns olika vardag«: »Grammofonforlagene og kassettebåndindustrien har lært børn *ikke* at synge. Det er latterligt at synge. Man kan jo alligevel ikke som dem i Abba.«

Denne reduktion af sangen til underholdning, fortrinsvis på amerikansk eller engelsk, og til noget med idoler på en tribune, har også ramt den traditionelle børnesang, selv om den endnu lever sit stædige og uberegnelige liv uden for medie­verdenens kontrol.

Hvordan støttes børns egne traditioner?

Forudsætningen for, at sangen – uanset dens høje eller lave kulturelle niveau – overhovedet kan leve og udfolde sig, er, at den opleves som noget naturligt og hverdagsagtigt. Hvis børn i det daglige oplever, at de mennesker, de har et nært forhold til, selv synger – og også med børnene – så vil sangen blive noget, de kan og tør bruge, når de er sammen med andre børn. Den bør ikke være noget, der bare overlades til børnehaver, skole og andre institutioner. At lytte til og lære hinandens sange også i hjemmet vil i høj grad fremme et barns sangmæssige udvikling og – nok så vigtigt – oplevelsen af den fælles glæde ved at synge.

Også lærere og andre pædagoger kan – i modsætning til, hvad nogle fagfolklorister mener – påvirke børns egne sangtraditioner i gunstig retning. Almindelig nysgerrighed og interesse har

en positiv virkning på børns vurdering af deres egne sange og lege og på den alvor og iver, hvormed de udfører disse aktiviteter. De bliver også mere lydhøre over for det, som den voksne kan huske fra sin barndom.

Det regnes for noget helt selvfølgelig, at skoler og kommuner over hele landet arrangerer sportsstævner, fodboldturneringer, stævner, idrætsdage, kondiløb, kampe og meget andet. Måske glemmer vi, at mange af de store idrætsgrene, som har så vældig en prestige i offentligheden, er begyndt som beskedne landsbylege, som børn og unge gav sig af med i deres sparsomme fritid i forrige århundrede. Så måske burde skolerne ved siden af idrætsstævnerne og fodboldturneringerne også efterhånden lære at afholde stævner og fester, hvor det var de musikalske udfoldelser, herunder også de traditionelle sange, viser, danse og lege, der stod i centrum. Man kunne i alt fald starte med børnenes egen kunnen og praksis, og et yderligere perspektiv kunne skabes ved at benytte voksnes erindringer, herunder både forældres og bedsteforældres. Hertil kommer, hvad man kan hente i hjemlige og udenlandske fagbøger.

Også medierne – og først og frem­mest radio og fjernsyn – kunne være med til at styrke den almindelige sang­interesse. Og på baggrund af det omfang, som den massive og ensidigt amerikanske underholdningsmusik har i ungdomsudsendelser, ville en mere alsidig og virkelig international påvirkning føles som noget helt nyt og inspirerende.

Det kunne f.eks. være en god idé med særlige eftermiddagsprogrammer for børn og unge baseret på folkemusik

1. klasse på Marielyst Skole i Gladsaxe leger sanglegen »Når vi sejler op og ned«. (Foto: Per Melsvik, 1978).

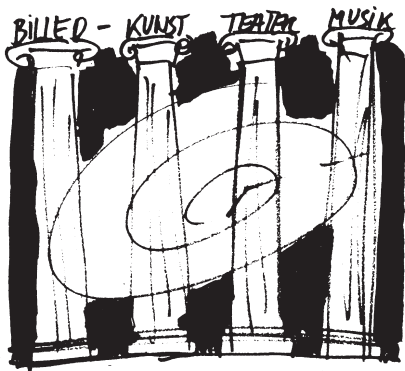
SOMMERKURSUS 1987

19. juli

—

1. august

FLERE KUNSTARTER ARBEJDER SAMMEN!

Der kan vælges mellem 5 forskellige basisværksteder:

BILLEDVÆRKSTED I

v/Billedkunstneren Mette Gitz-Johansen

BILLEDVÆRKSTED II

v/Billedkunstneren Iija Salmela

BILLEDVÆRKSTED III

v/Billedkunstneren Peter Stuhr

TEATER

v/Skuespiller og instr. Michael Schmidt

MUSIK

v/Musikeren og digteren Thorsten Høeg

Rekvirer specialbrochure:

KUNSTHØJSKOLEN, Ladegårds Allé 5
4300 Holbæk
Tlf. 03 43 18 88

8. kl. sidder og synger på Storebæltsfærgen. (Foto: Svend Nielsen).

og -sang, primært af dansk og anden skandinavisk oprindelse, men også fra andre kulturområder, herunder selvfølgelig også britisk og amerikansk. Også Syng-med-udsendelser med populære sangere og et syngende publikum kunne have betydning for det udkædede sangbehov hos lidt større skoleelever. Andre udsendelser, hvis mål var at skabe masser af uformelle sang- og viseklubber blandt børn og unge over hele landet, kunne få stor betydning for den almindelige sangudøvelse. Man kunne også forestille sig udsendelser, der appellerede til de mange piger og – knap så mange – drenge, der uden at vide det fortsætter og fornyer sangtraditionen, udsendelser, som samtidig gjorde forsøg på at finde gode og typiske visesangere til optagelse og dokumentation af de mere eller mindre ukendte sange og viser, som findes inden for alle befolkningslag og aldersgrupper. Meget taler for, at denne indsats for sangen og for at fremdrage børns og unges sangkultur før og nu med størst virkning kunne gøres i samarbejde med tv.

Igennem sådanne radio- og tv-udsen-

delser ville der utvivlsomt komme et spændende og perspektivrigt materiale for dagen, som i høj grad kunne befordre og inspirere den almindelige sangkultur blandt børn og unge. Det kunne måske tilmed opmuntre noget nok så vigtigt og væsentligt – evnen til at beskæftige sig selv og opdage, at der er ukendte reserver og evner i en selv og hos ens kammerater og medmennesker.

Litteraturliste:

Danmarks Sanglege, ved S. Tvermose Thyregod, Kbhvn. 1931.

Flyv, lille påfugl, Traditionel sang blandt børn, gramfonplade med tilhørende kommentarhæfte af Svend Nielsen, Forlaget Krage, Kbhvn. 1981.

Danske sanglege, ved Svend Nielsen, Forlaget Drama 1981.

Lever sang(e)legen også i 1969, DFS NYT 75/1, Dansk Folkemindesamling, Birketinget 6, DK 2300 Kbhvn. S.

Barn og barn imellem, Børns sange og rim, samlet af Kristen Bjørnkjær, Kbhvn. 1976.

Bjurman, Eva Lis: Barn och barn, Om barns olika vardag, Lund 1981.

Kaas Nielsen, Erik: Jeg vil syng en sang, Børns viser og sange – før og nu, Fremad, Kbhvn. 1986.